

SZAKDOLGOZAT

KIVONAT

Mohácsi Sándor

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Favizsgáló Szakmérnöki képzés

A Favédelmi és Fapótlási Jogszabályi Környezet Felülvizsgálata

Belső konzulens:

Dr. Mosonyi István Dániel, egyetem adjunktus, laboratóriumvezető, PhD

Belső konzulens intézete/tanszéke:

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet,

Dísznövénytermesztési és Dendrológiai Tanszék

Külső konzulens:

Petre Anna Gabriella, okleveles. tájépítésmérnök, faápoló és favizsgáló szakmérnök, jogi szakokleveles mérnök

Vezető tervezői szakmagyakorlásom során napi problémát okoz az érvényes hazai jogszabály alkalmazásának korlátos lehetősége a zöldfelületek „tartószerkezetének”, a fás állománynak az értékvédelmében és új értékek létrehozásában. A fák a települési mikroklíma javításának legfontosabb, összeségében és más megoldásokhoz viszonyítva is legolcsóbb, így ár érték arányban gazdasági szinten is kiemelkedő elemei. Egy új, állami szintű favédelmi és fapótlási jogszabály a klimatikus értékteremtésen túl szerepet kaphatna a regionális, gazdasági értékteremtésben is. Másodlagos következményként egy értékteremtő jogszabály alkalmazásának hatására kialakuló piaci igényt kiszolgálni képes hazai faiskolai ágazat eljuthatna végre egy kiterjedtebb exporttevékenység szintjéig is.

A szakdolgozat célja felülvizsgálni az országos területi hatállyal rendelkező Fás szárú növények védelméről szóló régi-új kormányrendeletet. A rendeletnek nem csak a védelmi célú szakmai rendelkezései szorulnak felülvizsgálatra, hanem a pótlásra, kompenzációs lehetőségekre vonatkozó elemei is.

A szakdolgozat célja, hogy megfogalmazza azokat a szakmai szempontokat, amelyek mentén az országos, az ágazati (pl. vízügyi, örökségvédelmi, útügyi, stb.) és a helyi rendeletalkotásnak egységesen kellene megvalósulniuk. Ez alatt rövidtávon a zöldérték kalkulációt, a fapótlás mennyiségi és minőségi elemeit, a favédelem minőségének biztosítását kell érteni. Ugyanakkor közép- és hosszútávú zöld érték kialakulás garanciáira is jogi alapokat kell biztosítani különös tekintettel az évtizedeken, sőt szerencsés esetben akár évszázadokon átnyúló fejlődési időtartammal rendelkező fás állomány tekintetében.

A jogi környezet reformjának szakmai céljai:

- Jogszabályi háttér egységesítése, az alkalmazás egységességéhez
- Minőségibb zöld környezet kialakulásának biztosítása
- A gazdasági szereplők váljanak érdekelté a minőségibb zöld környezet kialakulásában
- Kompaktabb és így fenntarthatóbb, klímatudatosabb településfejlődés, -fejlesztés irányába való elmozdulás ösztönzése.

A szakdolgozat arra az alapkérdésre keresi a választ, hogy milyen jogi eszközökkel, milyen ezekben megfogalmazott ösztönző módszerekkel lehet a települési fásítás jelenlegi szintjén javítani. Sikerülhet-e átformálni azt az alapvetést, hogy csak védelem és kompenzáció az alapkérdés miközben a zöld értékteremtésnek kellene a fókuszba kerülni. Csak így válhatnak ezek a célok a gazdasági folyamatokat blokkoló szerepkörből átlépve az általános gazdasági folyamatokat élénkítő, azokkal szimbiotikus egységben tovább lépő, teremtő folyamattá.

Szakedolgozatomban az országosan hatályos, a fás szárú növények védelméről szóló 346/2008. (XII. 30.) Korm. rendeletet, a 282/2024. (IX.30) Korm. rendeletet és több budapesti kerület, illetve vidéki település favédelmi, fakivágási rendeletét elemzem ki, és hasonlítom össze.

Következtetések és javaslatok

A településrendezési tervezés rendszerében megszüntették a belterület és külterület fogalompárt és mint hivatkozható, gátképző jogi eszközt. Ez kedvezőtlen hatású a környezeti értékvédelem szempontjából. A tájképvédelmi szempontok mellett a szuburbanizáció és a szétterjeszkedő települési szövet, a logisztikai, kereskedelmi és lakó funkciók szóródásához terjedéséhez is vezet. A gazdasági szereplők egyre kevésbé kényszerülnek a korábbi települési szövet elértéktelenedett területeinek revitalizációjára. Állandó az új, „zöldmezős” beruházások térfoglalása. Mivel megszűnt ez a jogi keret két külön területrendszerrel kell említést tenni. Az egyik a beépítésre szánt, míg a másik a beépítésre nem szánt területek. Már ez a fogalompár is méltón jelzi építésügyi szakágiságát. Kifejezőképessége pedig azért sem igaz, mert a beépítésre szánt területeken is csak szinte elenyésző területen megengedett a 100%-os beépítés. Mindeközben a jelenleg érvényes OTÉK, nem, vagy alig fogalmaz meg az épülettel be nem épített területrészekre elvárásokat. Ennek a teljes hazai környezetalakítás majdnem egészére alapvető hatást gyakorló jogszabálynak túlzottan leegyszerűsítő szakmai rendszere a zöldfelületek numerikus minimumát határozza meg az egyes területfelhasználási egységeken belül. Külső szemlélőként könnyen belátható, hogy egy zöldmezős területen létesülő logisztikai központ a környezete nélkül ugyanúgy értelmetlen és használhatatlan beruházás, mint egy családi ház. Azonban míg az építési folyamatokhoz szükséges egyéb infrastruktúrák létesítésére vonatkoznak jogi keretek (útépítés, közműépítés, tereprendezés) addig a tevékenység során felhasznált zöldfelületi érték kompenzációjától vagy értékteremtési rendszerétől mind az épületek, mind az infrastruktúra létesítési tevékenységek jogi környezete elhatárolódik. Szakmai szempontrendszerük arra hivatkozik, hogy erről a környezet és a természetvédelmi jogi környezet kellene, hogy gondoskodjon. Ez azonban egyrészt hiányzik, másrészt alapvetésében téves megközelítés. Hiszen a védelmi jogszabályi rend értékvédelmen alapul. Márpedig a beépítésre szánt területek esetén nem mindig van jelen valós zöld érték, vagy ami jelen van és egy beruházás során kompenzálандó az is messze elmarad a potenciális helyi zárótársulás biológiai, természeti értékétől, aminek a minél nagyobb elérése, kifejlődése lenne a cél.

Mind az országos, mind a helyi jogszabályi rendek blokkoló eszközként, gátként, teherként jelennek meg a gazdaság szereplőinek gondolat- és céltérképén. Jól érthető és meg is érthető, hogy egy logisztikai bázis beruházója, vagy akár egy családi ház tulajdonosa is mint potenciális és örömteli luxuslehetőségként tekint a minőségi zöld környezet kiépítésére kialakítására, ami azonban mindenképpen másodlagos a gazdaságos működés vagy a lakhatási lehetőség megteremtése mögött.

Egy új jogszabályi környezetben a jogi-ökonómiai cél lényegévé kell válnia annak a szempontnak, hogy a zöld érték teremtése gazdasági értékteremtő eszköz is a gazdaság szereplői számára.

Zöld érték teremtésének a vállalásával jusson hozzá a gazdasági szereplő piaci értéket képző gazdasági javakhoz is. Az a gazdasági szereplő zöld értéket, vagy magasabb zöld értéket teremt, az jusson hozzá építésre szánt ingatlanjának övezetre jellemzően, a helyi építési szabályzatban megjelölt maximális beépítettségi fokához.

Ennek a szemléletmódnak kell érvényre jutni az épített környezetünk alakítása során kialakuló fás állományok esetén is.

A zöld mozgalmak ezt a szükségszerűséget nem, vagy csak nagyon kis létszámban ismerték fel. Jelenleg a zöld mozgalmak az épp aktuális hatalmi és/vagy fejlesztő befektetői szereplők által folytatott tevékenységek blokkolását tűzik ki célul. Ez közép, és hosszútávon is kontraproduktív és arra kárhoztatja a zöld értéket vágyó szereplőket, hogy a gazdaság mindenkori hatalomgyakorlói kiszorítják érv és érderendszerüket a gazdasági folyamatokból. Primer blokkolási célok sem nagyprojektek esetén, sem egyedi fakivágási cél meggátlása esetén sem teremt új rövid, közép, vagy hosszútávon zöld értéket, miközben rengeteg energiát elvesz a valós zöld értékteremtéstől.

Egy olyan jogi környezet megteremtése tehát a cél, ami miatt minden a környezetre hatást gyakorló, azt alakító szereplőnek érdekévé válik a meglévő és szakmilag megfelelően kataszterezett zöld érték és ezen belül is egyre egészségesebb és kiterjedtebb fás állomány megteremtése és fenntartása. A zöld érték teremtését a terület biológiai érték számítás alapjegyeiből levezethetően kell a magasabb szintű zöldfelületi minőséget honorálni az azt kialakító számára.

Mindemellett a már meglévő értékek védelmének fokozására érdemes lenne a szolgalmi joghoz hasonlóan a földhivatali térképekre jelölni a védett fákat kiterjedési területüket jelölő körrel.

A dolgozat javaslatokat ad a jogszabályi rendszer fejleszthetőségi irányaira magántulajdonú építési telkek és közterületek karaktere esetén. Továbbá a fapótlás szükséges mértékének meghatározásához és az állami szintű szakpolitikai célkitűzés szükségességéről.

Összefoglalva a dolgozat körbejárta a korábbi és a jelenlegi kormányrendelet jogi eszközeit. Megvizsgálta a helyi önkormányzati rendeletek települési méret és szakmai fejlettségi szint szerinti rétegeit. Az elemzés arra vezetett, hogy a közelmúlt és a jelen jogrendje is még csak az értékvédelemre tud koncentrálni. A zöldérték fejlesztés serkentésének még csak a magjait veti el a hatályos kormányrendelet. Mindezek alapján, ha az ökológiai értelmű fenntarthatóságot az emberi lét alapszükségletének tekintjük, akkor a sok-sok pozitív eredmény ellenére sem jutottunk el egy ösztönzötten új zöld érték teremtésében érdekelt gazdasági környezet kialakításáig.

A fakivágás fapótlás rendeletek tekintetében ennek a fenti célnak a megvalósulása érdekében sürgősen és egyértelműen további jogfejlesztésre van szükség. Ennek legegyszerűbb és leggyorsabb módja továbbra is az állami szintű azonos keretrendszerű egységes szabályozás lenne. A fakivágás kompenzációs fokának, pedig a területen meghatározott szintterületi mutató, beépítettségi mutató és felszín alatti beépítettségi mutatóval arányosan kellene növekedni. Mindemellett a dolgozatban javasolt maximális beépítettségi, felszín alatti beépítettség és szintterületi mutató eléréséhez pozitív zöld érték teremtésének szükségességét kellene hozzárendelni.

Ezen elvek megvalósítását, jogrendbe építését pozitív szakmai célként kell kitűzni.

Budapest, 2024. 11.11.